

# Paweł Asłanowicz

---

## Zarys historii czasopisma „Palestra”

---

Palestra 15/9(165), 51-58

---

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

## Zarys historii czasopisma „Palestra”

Aczkolwiek czasopismo „Palestra”, organ Naczelnej Rady Adwokackiej, powołane zostało do życia dopiero w roku 1957, zrazu jako kwartalnik, a od roku 1958 jako miesięcznik, to jednak dla prawidłowej jego oceny jest rzeczą konieczną sięgnięcie do jego rodowodu, a nawet do rodowodu całego czasopiśmiennictwa adwokackiego.

W Polsce przedrozbiorowej nie spotykamy śladów publikacji o adwokaturze tego typu, żeby dawało to nam podstawę do twierdzenia, że załączków czasopiśmiennictwa o adwokaturze należy szukać jeszcze w tym okresie. Wypowiedzi dotyczące stanu adwokackiego można było spotykać albo w urzędowych dokumentach, albo w pismach ulotnych, w owym czasie bardzo modnych. W ostatnich latach Rzeczypospolitej szlacheckiej takim urzędowym dokumentem był tzw. Kodeks Zamoyskiego, druk sejmowy zawierający projekt reformy prawa cywilnego i sądowego z rozdziałem traktującym „O patronach spraw”. W tym okresie rozległ się z szeregów adwokatury cenny głos w postaci broszury pt. „Adwokat polski za cnotą”, pióra długoletniego patrona Józefa Tomaszewskiego (odbitka karty tytułowej tej broszury zdobi zaproszenie na dzisiejszą uroczystość).

W czasach Księstwa Warszawskiego ówczesny minister sprawiedliwości Łubieński wydał rozporządzenie, które zawiera podważiny organizacyjne adwokatury w Księstwie. Organizacja ta przetrwała na terenie ziem b. Królestwa Kongresowego aż do roku 1876, tj. do reformy sądowej, która zniósła dotychczasowy układ organizacyjny adwokatury, wprowadzając instytucję adwokatów przysięgłych, poddanych całkowicie nadzorowi sądów rosyjskich i pozbawionych możliwości utworzenia organizacji wewnętrznej, skupiającej wszystkich członków zawodu.

Jeszcze przed tą reformą założono w Warszawie w roku 1873 pismo tygodniowe pod nazwą „Gazeta Sądowa Warszawska”, która wychodziła bez przerwy do chwili wybuchu drugiej wojny światowej w r. 1939. Wokół tego pisma skupiła się adwokatura polska, jej przedstawiciele ją redagowali i zasilali jej łamy swoimi pracami. „Gazeta” drukowana była w języku polskim, chociaż — stosownie do udzielonej koncesji — miała być drukowana w językach polskim i rosyjskim.

Ważny dla adwokatury jest fakt ogłoszenia w „Gazecie Sądowej” w roku 1886 ankiety na temat etyki adwokackiej. Wprawdzie ankieta nie doprowadziła wówczas do opracowania jakiegoś kodeksu etyki adwo-

kackiej, jednakże ułatwiła ogromnie pracę późniejszym kodyfikatorom tych podstawowych norm etycznych, na których opiera się działalność adwokatury. Podjęta wówczas idea doprowadziła do uchwalenia w roku 1961 Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu.

Muszę tu podać ważną ciekawostkę dotyczącą zagadnień etyki adwokackiej. Otóż Walne Zgromadzenie adwokatów Izby poznańskiej zatwierdziło w dniu 22 listopada 1936 r. „Regulamin koleżeński”, zawierający zasady etyki obowiązujące adwokatów. Drugą taką ciekawostką jest to, że powyższy regulamin miał już swego poprzednika w „Regulaminie koleżeńskim” z dnia 28 marca 1931 r.

Prezes Janczewski, pisząc w numerze 3 „Palestry” z roku 1967 o dziejach prasy adwokackiej w XX-leciu międzywojennym, uznaje „Gazetę Sądową Warszawską” za „niezastąpioną kronikę” zawodu adwokackiego, aczkolwiek gros artykułów w niej drukowanych nie było związanych bezpośrednio z jego problematyką.

Po odzyskaniu w r. 1918 niepodległości i po połączeniu ziem polskich wszystkich trzech zaborów „Gazeta Sądowa Warszawska” nie mogła się już nadal szczyścić wyłącznością w zakresie piśmiennictwa o adwokaturze. Wprawdzie w b. zaborze pruskim adwokatura polska, wtopiona organizacyjnie w adwokatwę pruską, nie była ona w stanie wobec znanego ucisku narodowościowego nawet pomyśleć o własnym piśmie i cały swój wolny czas poświęcała walce o byt narodowy, ale za to w b. zaborze austriackim początek XX wieku zaznaczył się powstaniem kilku czasopism wyłącznie poświęconych adwokaturze. Były to mianowicie: nasza imienniczka „Palestra”, czasopismo poświęcone obronie prawa, wydawane od r. 1910 we Lwowie; „Przegląd Adwokacki”, kwartalnik, organ Krakowskiej Izby Adwokackiej, wydawany w Krakowie od r. 1913; „Głos Obrońców”, organ Związku Obrońców Stowarzyszenia Adwokatów i Kandydatów Adwokackich w Krakowie, wydawany od roku 1913; „Czasopismo Adwokatów Polskich”, wydawane od roku 1916 we Lwowie, którego redaktorem był znany lwowski adwokat i działacz adwokacki dr Antoni Dzieńdziewicz.

Po odzyskaniu niepodległości w roku 1918 zostały jednak już tylko dwa czasopisma obejmujące swą problematyką sprawy adwokatów, a mianowicie „Gazeta Sądowa Warszawska” i „Czasopismo Adwokatów Polskich”. Oba te pisma wychodziły do wybuchu wojny w r. 1939, przy czym „Czasopismo Adwokatów Polskich” zostało przeniesione w r. 1933 do Warszawy, gdzie wychodziło pod redakcją adw. B l e n a u a. Pozostałe pisma przestały po prostu wychodzić.

Skoro mowa o „Czasopiśmie Adwokatów Polskich”, to należy tu zauważyć, że w r. 1926 zaczęła się ukazywać w Poznaniu mutacja tego

pisma pod nazwą „Czasopismo Adwokatów Polskich — Dział Województw Zachodnich”. Redaktorem tej mutacji był adw. Stefan Dembiński. Ponieważ w roku 1937 zaczęło wychodzić w Poznaniu czasopismo „Wiadomości prawnicze” wydawane wspólnie przez Izby adwokackie w Poznaniu i Katowicach, przy czym redaktorem tego pisma był ten sam adwokat Stefan Dembiński, przeto należy wnosić (wobec braku dokładnych danych), że „Czasopismo Adwokatów Polskich — Oddział Województw Zachodnich” albo przestało się ukazywać, albo też przeszło pod inną redakcję.

Adw. Stanisław Car w referacie na I Ogólny Zjazd Adwokatury Polskiej we Lwowie w r. 1914 pisał na temat czasopiśmiennictwa prawniczego w b. zaborze rosyjskim w ten sposób: „(...) w dziedzinie czasopiśmiennictwa prawniczego zanotować musimy niezbyt pomyślny stan rzeczy. Jedyne u nas do niedawna pismo prawnicze „Gazeta Sądowa Warszawska” w ciągu z górą 40-letniego okresu pracy służyło potrzebom chwili (...)”. Stan ten trwał również po odzyskaniu niepodległości. Adwokatura nie posiadała pisma adwokackiego w pełnym tego słowa znaczeniu.

Dopiero w roku 1924 adwokatura stołeczna podjęła trud wydawania swojego czasopisma, poświęconego zagadnieniom prawnym i korporacyjno-zawodowym. Czasopismo nazwano „Palestrą” i z biegiem czasu przetransformowało się ono w regularnie wychodzący miesięcznik.

W numerze pierwszym „Palestry” z dnia 1 marca 1924 r. w artykule wstępnym pt. „Nasze zadania i program” czytamy m.in., co następuje: „»Palestra« ma służyć wymianie myśli zapładniającej inicjatywę jednostki i budzącą pragnienie czynu w zbiorowości (...). Przez wymianę myśli chce redakcja wypełnić nową, żywą treścią dotychczasowe marazmem dotknięte życie korporacyjne, podnieść poziom wiedzy zawodowej, osiągnąć możliwie najdoskonalszą harmonię między postępowaniem a zasadami etyki obowiązującej adwokata — w przekonaniu, że wszystko to razem wzięte nada stanowi naszemu wewnętrzną spójność i przysporzy mu blasku i powagi na zewnątrz wobec obywateli, władz publicznych i magistratury sądowej”. Te ideały korporacyjne były konsekwentnie realizowane przez cały czas istnienia miesięcznika.

Jeśli chodzi o plany redakcyjne nowego pisma, to zostały one ujęte w następujące grupy zagadnień:

- 1) organizacja adwokatury,
- 2) studia porównawcze,
- 3) historia adwokatury,
- 4) autonomia,
- 5) udział w pracach legislacyjnych,

- 6) stosunek do władz i urzędów,
- 7) stosunki z sądownictwem,
- 8) kronika,
- 9) część urzędowa.

Bardzo interesująca jest czołówka spisu treści pierwszego numeru „Palestry” (maj 1924): Stanisław Car: Nasze zadania i program. Ludwik Domański: Rola adwokatury w społeczeństwie i państwie. Zygmunt Sokółowski: Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów-postów i senatorów, Wacław Szumański: Stosunek sądownictwa do adwokatury.

Redaktorami naczelnymi pisma bywali w zasadzie urzędujący dziekani rady adwokackiej, natomiast redaktorem odpowiedzialnym i sekretarzem redakcji był przez wiele lat adwokat Kazimierz Kraushar. Ostatnim redaktorem naczelnym przedwojennej „Palestry” był zamordowany przez hitlerowców ostatni dziekan przedwojennej Warszawskiej Rady Adwokackiej — adwokat Leon Nowodworski.

Poza tym pismem wychodziły w okresie międzywojennym następujące czasopisma adwokackie. We Lwowie — „Głos Prawa” i „Nowa Palestra” (od roku 1933), która zamieściła zaraz w pierwszym roku swojego istnienia protest adwokatów lwowskich przeciwko bezprawiom hitlerowskim. Oba te pisma wychodziły do wybuchu wojny. Jakiś czas wychodziło również we Lwowie pismo „Młoda Palestra”. Wychodzący zaś w Krakowie „Głos Adwokatów” był bardziej czasopismem poruszającym problematykę fachową interesującą adwokatów aniżeli pismem zajmującym się tematyką adwokacką.

Wojna i polityka eksterminacyjna okupanta zlikwidowały wszystkie polskie placówki czasopiśmiennicze. Los ten podzieliła również i prasa adwokacka. Po wojnie wiele lat minęło, zanim inicjatywy mające na celu wskrzeszenie czasopiśmiennictwa adwokackiego uzyskały dla siebie zielone światło.

Uzyskawszy zgodę Ministra Sprawiedliwości, Naczelna Rada Adwokacka podjęła w dniu 22.X.1955 r. decyzję o wydawaniu swego biuletynu. Pierwszy numer „BIULETYNU NRA” ukazał się w maju 1956 r. W głosie wstępnym „Od Redakcji” czytamy, że już od dłuższego czasu wśród adwokatury nurtowała myśl stworzenia własnego pisma, które byłoby wyrazem potrzeb zawodu i odtwarzało jego sytuację”. Biuletyn miał się ukazywać co kwartał. W roku 1956 ukazały się trzy numery tego pisma: w maju, październiku i grudniu. Według założeń NRA i Redakcji na łamach Biuletynu miały się znaleźć enuncjacje władz naczelnych i NRA jako zasadnicze wytyczne wykonywania zawodu, a ponadto publikacje z zakresu zagadnień interesujących adwokatów.

Czyniąc dalsze i stale wysiłki, aby zdobyć dla adwokatury pismo miesięczne, Komitet Redakcyjny uzyskał od właściwych władz zgodę na to, by przekształcić Biuletyn w miesięcznik pod nazwą „PALESTRA” jako organ Naczelnej Rady Adwokackiej. Oddając pierwszy numer pisma w nowej postaci Komitet Redakcyjny wystąpił z artykułem redakcyjnym, w którym podkreślono, co następuje: „Komitet Redakcyjny postanowił porzucić nie odpowiadającą obecnemu charakterowi pisma ani zawartej w nim treści nazwę »Biuletyn« i — nawiązując do wydawanego do chwili wybuchu II wojny światowej przez Radę Adwokacką w Warszawie pisma pod nazwą »Palestra« — powrócić do tej nazwy, mającej za sobą ustaloną tradycję. Z dniem dzisiejszym oddajemy więc w ręce czytelników pierwszy numer »Palestry«, która wychodząc w zmienionych warunkach staje się w tej chwili organem całej adwokatury polskiej”.

„Palestra” wychodzi do chwili obecnej, czyli ma już za sobą XIV-lecie swego istnienia i służy interesowi adwokatury polskiej, a tym samym wymiarowi sprawiedliwości, którego jednym ze współczynników jest właśnie adwokatura.

Naczelne władze samorządowe powołane po reformie adwokatury, dokonanej przez ustawę z roku 1963, nakreśliły „Palestrze” szczegółowy program publicystyczny, zawarty w uchwale Prezydium NRA z dnia 17.XII.1964 r. a ogłoszony w nrze 2 „Palestry” z roku 1965. Zadania i charakter „Palestry” — jak to określa powołana uchwała — zawierają 11 punktów i kolejno wskazują problemy, jakie powinny być przedmiotem działalności publicystycznej „Palestry”, a więc zagadnienia polityczno-społeczne, sprawy związane ściśle z wykonywaniem zawodu, sprawy bytowe, sprawy formy wykonywania zawodu, odpowiednio rozbudowany dział urzędowy samorządu, kronika adwokatury, zagadnienia etyki adwokackiej, wreszcie — kontakty z czytelnikami.

Organizacyjnie Komitet Redakcyjny ulegał przemianom. Zrazu pismo redagował Komitet pod przewodnictwem naczelnego redaktora i przy dużym wkładzie pracy sekretarza redakcji. Następnie od roku 1961 powołano trzyosobowe Kolegium Redakcyjne wyłonione z grona Komitetu. Obu ciałom przewodniczył naczelnny redaktor. Ten stan rzeczy trwał aż do roku 1970, tj. do czasu, gdy rozwiązano dotychczasowy Komitet i Kolegium i w miejsce obu tych ciał powołano jedynie Komitet Redakcyjny, naczelnego redaktora pisma i sekretarza redakcji.

Uległa też zmianie w roku 1971 szata graficzna pisma. Dążąc do zaspokojenia żądań czytelników, zamiast starego wzoru okładki wprowadzono wzór nowy, bardziej nowoczesny.

Drobnym stosunkowo wydarzeniem „historycznym” jest uzyskanie

dla redakcji nowego lokalu, bardziej przystosowanego do jej potrzeb, albowiem poprzednie warunki pracy nie sprzyjały ani pracom koncepcyjnym, ani administracyjno-technicznym.

Pierwszym naczelnym redaktorem pisma był nieodżałowanej pamięci mecenas Stanisław Janczewski. Pełnił swoje obowiązki poczynając od roku 1956 (jeszcze jako naczelnny redaktor „Biuletynu NRA”) do końca roku 1964. Jego następcą zostałem ja i pełnię ten zaszczytny obowiązek dotychczas.

Sekretarze redakcji natomiast zmieniali się częściej, a byli nimi kolejno: adw. Borys Ołomucki, adwokat dr Zdzisław Krzemieński, adw. Antoni Bądkowski, a od roku 1965 aż do dziś bez przerwy — adw. Edmund Mazur. W okresie istnienia Kolegium Redakcyjnego członkami jego — poza naczelnym redaktorem i sekretarzem redakcji — byli kolejno: red. Zbigniew Łakomski, adwokat Zbigniew Czerski i adwokat dr Kazimierz Łojewski.

W obecnym układzie organizacyjnym Komitet pracuje w 3 zespołach: cywilistycznym — pod przewodnictwem adw. Stanisława Garlickiego, karnym — pod przewodnictwem adw. dra Kazimierza Łojewskiego i samorządowo-zawodowym — pod przewodnictwem adw. Leonarda Milewskiego.

Polityka redakcyjna ma na celu poszerzenie kręgu autorów. Redakcja współpracuje z przedstawicielami nauki i praktyki. Dąży jednak do tego, aby wykorzystać wszystkie możliwości autorskie w środowisku adwokackim. Poszerzenie kręgu współpracujących z pismem autorów wyraża się stosunkiem 1 : 5, biorąc za podstawę rok 1956 (25 autorów) i rok 1970 (129 autorów). Możemy się pochwalić również znaczną liczbą (80 osób) współpracujących z pismem recenzentów, którzy mają swój wybitny udział w zapewnieniu pismu odpowiedniego poziomu.

Poza działem artykułowym, który zawiera publikacje typu naukowego (w tym również polemiki) tak z dziedziny prawa jak i historii adwokatury i zasad jej wykonywania, redakcja prowadzi rubryki takie, jak: „Pytania i odpowiedzi prawne”, „Recenzje”, „Zespół Adwokacki”, „Naczelna Rada Adwokacka” (sprawozdania, uchwały, instrukcje, informacja z prac Prezydium), „Orzecznictwo Sądu Najwyższego” i „Orzecznictwo Wyższej Komisji Dyscyplinarnej w sprawach adwokackich”, „Kronika”, „Prawo za granicą”, „Zarządzenia”, „Komunikaty”.

Należy podkreślić, że w dyskusji na temat nowych kodyfikacji prawa karnego publikacje w tej dziedzinie stanowiły około 20% całego publikowanego materiału w pismach prawniczych.

Osobną kartę w dziejach naszego pisma mają tzw. wkładki. Zawierają one monograficzne opracowania mające za zadanie niesienie pomocy

adwokatowi w bieżącej praktyce. W ciągu 13 lat (od roku 1958 do roku 1970) opublikowano 60 takich wkładek.

W każdym roczniku „Palestry” ogłasza się artykuły zawierające przyczynki do historii adwokatury. Redakcja pragnie, żeby historyk naszego zawodu znalazł w „Palestrze” wydatną pomoc w swoich pracach. Za materiał historyczny uważamy również opracowania dotyczące zasad wykonywania zawodu oraz materiał normatywny kreujący te zasady.

Skoro mowa o historii adwokatury polskiej, to należy tu przypomnieć, że 33 lata temu w dniach 7 i 8 maja 1938 r. obradował we Lwowie Zjazd delegatów NRA i Rad Adwokackich, wybranych do Komitetu ogólnego dla opracowania dzieła pt. „Adwokatura w Polsce”. W inauguracyjnym przemówieniu adw. dr Bruno Pokorny podkreślił, że „celem, który przyświeca stworzeniu monografii o adwokaturze, jest brak dotychczas dzieła, które by w sposób syntetyczny ujęło całą adwokaturę w Polsce, i że należy przyszłym pokoleniom przynieść w darze dzieło, które by przedstawiło palestrę w czasach dawnych i w Polsce odrodzonej we wszystkich jej przejawach”. Tematyka dzieła została omówiona przez adw. dra Tadeusza Dwernickiego ze Lwowa w referacie pt. „Adwokatura w Polsce”. Adw. Dwernicki przedstawił 4 tezy, na jakich powinno się to dzieło opierać, a mianowicie:

1. całokształt działalności adwokatury wraz z treściwym przedstawieniem historii rozwoju adwokatury od zarania jej dziejów po ostatni okres;
2. praca palestry we wszystkich dziedzinach pracy zawodowej;
3. rola adwokata w społeczeństwie, w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym;
4. wpływ adwokatury na tworzenie się i rozwój prawa.

Materiały z tego zjazdu oraz cały referat adwokata Dwernickiego opublikowała „Nowa Palestra” w nrach 5 i 6 z 1938 r.

Myślę, że Komisja Historyczna NRA zainteresuje się tymi materiałami w swoich bieżących pracach.

#### WYKAZ ŹRÓDEŁ

- 1) „Gazeta Sądowa Warszawska”, roczniki 1873—1939.
- 2) Stanisław Car: Stan adwokatury polskiej w zaborze rosyjskim (referat na I Ogólny Zjazd adwokatury polskiej we Lwowie w r. 1914).
- 3) Dr Władysław Mieczkowski: Stan adwokatury polskiej w zaborze pruskim (referat na I Ogólny Zjazd adwokatury polskiej we Lwowie w r. 1914).
- 4) Stanisław Janczewski: Dzieje adwokatury w dawnej Polsce (wkładka do „Palestry” nr 12/1970).



- 5) Stanisław Janczewski: Dzieje i charakter prasy adwokackiej w dwudziestoleciu międzywojennym („Palestra” nr 3/1967).
- 6) „Palestra” — organ adwokatury stołecznej, roczniki: 1924 i 1936—1939.
- 7) Zofia Czaykowska: Bibliografia historii adwokatury polskiej 1901—1918 (wkładka do „Palestry” nr 4/1968).
- 8) Zofia Czaykowska: Bibliografia adwokatury polskiej 1945—1960 (wkładka do „Palestry” nr 6/1961).
- 9) „Biuletyn Naczelnej Rady Adwokackiej” 1956 r., zeszyt 1.
- 10) „Palestra” — organ NRA; 1957, nr 1; 1961 nr 2; 1970 nr 9—10.
- 11) „Nowa Palestra”, Lwów, rocznik 1938, nr 5 i 6.

ROMAN ŁYCZYWEK

## Opis wystawy

### I. Poszczególne działy wystawy

#### 1. Adwokatura w starożytności

W naszych warunkach dział ten powinien zilustrować wartość tradycji greckich i rzymskich dla kształtowania się dzisiejszych pojęć o adwokaturze.

Z reprodukcji portretów wchodzi tu w rachubę przede wszystkim sylwety: Demostenesa, Isokratesa, Lizjasza, Cyncerona, Katona, Pliniusza Młodszego.

W zakresie piśmiennictwa wymienić należy (i tak też wystawiono) w szczególności następujące pozycje, z których część może być zastąpiona innymi, równoważnymi:

- a) poszczególne, wydane drukiem mowy Demostenesa
- b) Volkman: Die Rhetorik der Griechen und Römer, Leipzig 1885
- c) Dumazeau-Grellet: Le barreau romain, Paris 1851 (podstawowa praca)
- d) Kwintylijan: Kształcenie mówcy (różne wydania)
- e) Maykowska: Klasyczna teoria wymowy, Wrocław 1936
- f) Arystoteles — Demetriusz — Dionizjusz: Trzy stylistyki greckie, Wrocław
- g) Plutarch: Żywoty sławnych mężów (biografie Demostenesa, Cyncerona i in.)
- h) Kawczyński: O pismach retorycznych i filozoficznych Apuleiusza
- i) Platon: Gorgiasz;